

الیاس

حسن رضایی هفتاد

الیاس، فرستاده و پیامبری است که نامش، سه بار در قرآن یاد می‌شود. در مورد نخست، نام الیاس در کنار زکریا، یحیی، عیسی، همراه با عبارت «کل من الصالحین» (همه از شایستگان بودند) آمده است (قرآن ۸۵: ۶). در دومین مورد، نام الیاس در ابتدای آیه‌ای از قرآن (۳۲-۱۲۳: ۳۷) می‌آید. در این جا، به سبک و سیاق دیگر قصه‌های قرآنی، فراز و نشیب‌های زندگی الیاس را شرح می‌دهد. در این آیه، الیاس در شمار پیامبران معرفی می‌شود؛ کسی که از قومش خواست بتی به نام بعل را نپرستند. قوم الیاس از اطاعتش سرپیچیدند و او از عقوبت خداوند خبر داد. تنها پیروان او زنده ماندند. در پایان این آیه قرآنی، الیاس یکی از «بندگان مؤمن» (قرآن ۱۳۲: ۳۷) توصیف می‌شود.

نام الیاس، برای سومین بار تکرار می‌گردد، اما به جای واژه الیاس، گونه املائی رازآمیز آل یاسین به کار می‌رود. سنت تفسیری قدیم در خوانشی متفاوت، به جای نام‌های الیاس و آل یاسین، ادریس و ادراسین می‌گذارد (طبری تفسیر، ج ۲۳، ۹۶). روایات اسلامی غیر رسمی، با تبعیت از روایت‌های کتاب مقدس (۱۸، lkgs، به بعد) نقل می‌کنند که پس از مرگ حزقیل، الیاس از جانب خداوند فرستاده شد. زیرا، اسرائیلیات پرستش بت‌هایی چون بعل را آغاز کرده بودند. بت مقدس قوم بعلبک، بنابر

برخی اخبار، به شکل زن بود. در این منظر، رسالت الیاس، انتخاب یسع به شاگردی، تکذیب رسالت او از سوی قومش و نیز عذاب خداوند بر ایشان، یعنی سه سال خشکسالی، با جزئیات بسیار توصیف می‌شود. با این همه، دیگر روایات، حاکی از ارتباط شخصیت الیاس با ادريس نبی و خضر اسرارآمیز است.

به نظر برخی مفسران (قس. سیوطی، در، ج ۷، ۸-۱۱۷)، نام ادريس، باید نام دیگر الیاس بوده باشد. اما، بنابر دسته‌ای دیگر از اخبار و روایات، الیاس و خضر یک نفر بودند، یا دست کم با هم نسبت داشته و سالی یک بار هم دیگر را می‌دیدند. رابطه تنگاتنگ دو نفر یاد شده، بر روایتی استوار است که به دست می‌دهد؛ این دو تن به موهبت زندگی جاودان در این جهان دست یافتند و هم‌چنان در زمین زندگی می‌کنند، در حالی که عیسی و ادريس در بهشت زنده‌اند. بنابر دیگر اخبار، الیاس در اواخر رسالت در میان قوم خود، به صورت نیمه فرشته درآمد: خداوند جامه‌ای از نور به او بخشید و میل به خوردن و نوشیدن را از او دور ساخت، آن‌گاه، خداوند الیاس را سوار بر اسبی آتشین، به آسمان عروج داد (عمار بن وثیمه، بدأ الخلق، ۶۸). واژه نگاران عرب، بر سر ریشه نام الیاس، اختلاف نظر داشته و به این نتیجه رسیده‌اند که این نام، به همراه نام‌های دیگری، چون اسماعیل و اسحاق، از عبری برگرفته شده است. اما، شباهت گونه عربی این نام (الیاس) با گونه‌های یونانی، مسیحی، سریانی و حبشی، بسیار بیش‌تر از گونه عبری است. در واقع، به نظر جفری (For. Vocab. ۶۸)، این واژه و هم‌چنین نام بت بعل - که در قصه قرآنی الیاس یاد شده - (قرآنی ۱۲۵: ۳۷)، از سریانی، وارد عربی شده است.

